

Модель навчання усного послідовного науково-технічного перекладу майбутніх перекладачів

Анотація. У статті описано модель організації процесу навчання усного послідовного науково-технічного перекладу студентів четвертого курсу мовних спеціальностей та можливості її реалізації в межах навчальної дисципліни «Усний двосторонній переклад». Виокремлено та проаналізовано принципи навчання та їх реалізацію в моделі навчання для забезпечення ефективності навчального процесу. Визначено об'єкт, мету та суб'єкти навчання усного послідовного науково-технічного перекладу, кількість аудиторних годин та годин, відведених на самостійну роботу студентів. Обґрунтовано етапи реалізації моделі організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи. Проаналізовано структуру навчального модуля та переваги запропонованого розподілу аудіо-візуальних зразків для навчання усного послідовного перекладу.

Ключові слова: усний послідовний переклад, перекладацька компетентність, компетентнісний підхід, модель навчання, принципи навчання.

Володько А. М.

Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут"

Модель обучения устному последовательному научно-техническому переводу будущих переводчиков

Аннотация. В статье описана модель организации процесса обучения устному последовательному научно-техническому переводу студентов четвертого курса языковых специальностей и возможности ее реализации в рамках учебной дисциплины «Устный двусторонний перевод». Выделены и проанализированы принципы обучения и их реализация в модели обучения для обеспечения эффективности учебного процесса. Определены объект, цель и субъекты обучения устному последовательному научно-техническому переводу, количество аудиторных часов и часов, отведенных на самостоятельную работу студентов. Обоснованы этапы реализации модели организации учебного процесса в условиях кредитно-модульной системы. Проанализирована структура учебного модуля и преимущества предложенного распределения аудио-визуальных образцов для обучения устному последовательному переводу.

Ключевые слова: устный последовательный перевод, переводческая компетентность, компетентностный подход, модель обучения, принципы обучения.

Volodko A.

National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"

The model of teaching future interpreters consecutive scientific and technical interpreting

Abstract. Introduction. The functional feature of teaching competence approach is an orientation on a result, its achievement depends on the formation efficiency of translation competence and its components to be formed before teaching consecutive interpreting.

Purpose. The article deals with the model of teaching 4-th year students of foreign languages' faculties consecutive scientific and technical interpreting and the ability of its realization in terms of the discipline "Bilingual interpreting".

Methods. Course books and educational teaching materials have been analyzed in order to estimate peculiarities of different models of teaching interpreting created by researchers. The principles, the model is based on, have been defined and analyzed: principle of intersubject coordination, consistency principle, authenticity principle of learning materials, principle of students' autonomy. The author describes the ways of realization specified principles in the model of teaching to assure studying process effectiveness. The object, aim and subjects of consecutive scientific and technical interpreting education process, amount of class hours and students' individual work have been estimated.

Results. Stages of realization of educational process organization in terms of credit-modular system have been grounded. Structure of educational module and advantages of suggested division of audio-visual samples for consecutive interpreting have been analyzed. Perspectives of further research in this direction are described.

Key words: consecutive interpreting, translation competence, competence approach, the model of teaching, principles of teaching.

Постановка проблеми. Формування перекладацької компетентності (ПК), що складається з багатьох складових, які формуються до початку та під час навчання перекладу, є ключовою проблемою у викладанні перекладу. Функціональною особливістю компетентнісного підходу навчання є орієнтація на результат, який полягає в активному використанні сформованих знань, вмінь та навичок у подальшій практичній діяльності майбутніх перекладачів та забезпечується за умови відповідності поставлених навчальних цілей реальним запитам сучасного ринку праці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проведений нами аналіз останніх публікацій та досліджень питання формування ПК показав багатоаспектність можливостей досягнення такої цілі, а аналіз підручників та навчально-методичних матеріалів – різноманітність створених моделей навчання: теоретичні та

практичні ввідні курси з теорії та практики послідовного перекладу (І.С. Алексеева; О.В.Аликіна; А.Ф. Архипов; М.В. Вербицкая; А.П. Міньяр-Белоручев), практичні курси перекладу (Н.І. Дзенс; Л.Ф. Дмитрієва; Т.А. Казакова; Г. Е. Мірам; С. К. Фомін; Ф.С. Хаит); навчання усного двостороннього перекладу в мультимедійному форматі (англійська та українська мова) (Є.С. Максимов; Г.Е. Мірам; О.Р. Світлична; О.Р. Зінукова; В.В. Сдобников; Л.В. Циган), навчання перекладацького скоропису (О.В. Ребрій). Проаналізовані матеріали дали змогу зробити висновки про недостатню кількість завдань на формування ПК в усному послідовному перекладі (УПП) та відсутність реальної перекладацької ситуації, тобто недостатній обсяг завдань проблемного та проблемно-пошукового характеру, професійно-орієнтованих завдань та автентичних матеріалів, які розвивають основні складові ПК, особистісні якості і здібності майбутнього перекладача. Також нами було досліджено тематику та виявлено повну відсутність комплексів вправ для навчання усного послідовного науково-технічного перекладу (УПНТП).

Грунтуючись на попередньо проведених нами дослідженнях труднощів і проблем, які можуть виникнути у студентів під час виконання УПП (нерозуміння тексту оригіналу, конкретних слів, акустичного несприйняття тексту оригіналу з об'єктивних та суб'єктивних причин, упущення інформації на рівні перекодування мовленнєвого матеріалу, неправильний смисл тексту перекладу під час його реалізації) та під час навчання УПП (несформована предметна, стратегічна, навчально-пізнавальна та психологічна складова ПК) [6], констатуємо, що проаналізовані моделі навчання не вирішують їх повною мірою, оскільки спостерігається неправильне кількісне співвідношення різних типів і видів вправ; не вистачає поступального наростання труднощів, поетапної підготовки студентів до УПП, достатньої кількості вправ на виконання УПП та завдань, які б імітували реальну перекладацьку ситуацію; бракує форм, способів та критеріїв контролю навчальних досягнень; не вистачає достатньої орієнтації на використання інформаційних технологій під час навчання та врахування психологічної готовності студентів до УПП, що свідчить про неповноцінність моделей навчання УПП, повну відсутність моделей навчання УПНТП, що буде враховано у розробленій нами моделі навчання УПНТП.

Мета статті полягає у розробці моделі організації навчального процесу майбутніх перекладачів УПНТП.

Результати дослідження. Успішність організації моделі навчання полягає у логічно вибудованій послідовності навчальних дій студентів та викладача на основі розробленої нами підсистеми вправ для

навчання УПНТП; відібраних підходів та принципів навчання перекладу, на яких ґрунтувалося дослідження; правильно обраному ступені навчання та обраній навчальній дисципліні для реалізації моделі навчання та відповідності моделі навчання кредитно-модульній системі [2].

Виклад основного матеріалу дослідження почнемо з визначення принципів, на яких ґрунтувалась модель навчання УПНТП: принцип міжпредметної координації; принцип систематичності; принцип автентичності навчальних матеріалів; принцип автономності студентів [3]. *Принцип міжпредметної координації* означає узгодження тематичного наповнення різних дисциплін з метою уникнення їх повторення. У межах запропонованої моделі навчання УПНТМ цей принцип реалізовано на основі аналізу тематики навчальних дисциплін «Іноземна мова (основна, практичний курс)», «Практичний курс перекладу» та «Усний двосторонній переклад» та відбору тем, які починають вивчатися студентами з рівнем володіння іноземною мовою С1 [1], але вивчаються без належного занурення у тему, вивчаються частково або вивчення яких скорочене до базової інформації за браком аудиторних годин. Серед таких тем було виділено «Навколишнє середовище та екологія», а під час визначення теми для створення комплексу вправ було виділено тему «Відновлювальної енергетики», яка є перспективною для вивчення в умовах процесу інтеграції, враховуючи її великий потенціал в Україні, а також той факт, що основні інвестиції, новітні наукові дослідження та відкриття саме в цій галузі зосереджені в німецькомовних країнах. Реалізація цього принципу у моделі навчання УПНТП створила оптимальні умови для формування ПК у студентів з урахуванням рівня володіння іноземною мовою та уникаючи дублювання тем з інших навчальних дисциплін.

Принцип систематичності реалізується у послідовності повідомлення знань та введення навчального матеріалу, розвитку навичок та вмінь. Згідно з цим принципом навчання УПНТП відбувається від знайомого до незнайомого, тобто від повторення попередньо вивченої інформації про УПП до актуалізації предметних знань у галузі відновлювальної енергетики; від простого до складного, а саме, від формування навичок та розвитку умінь мікрореферування, абзацно-фразового та реферативного перекладу до УПП, та з урахуванням розвитку предметної, стратегічної, навчально-пізнавальної і психологічної складової ПК.

Принцип автентичності навчальних матеріалів забезпечує відбір та використання у навчальному процесі не тільки виключно автентичних матеріалів (інформативні відео, інформаційні програми, науково-популярні та документальні матеріали), але й тих автентичних матеріалів, які створюють реальну кому-

нікативну ситуацію для роботи перекладача: аудіо-візуальні зразки (АВЗ) прес-конференцій, подіумних та урядових дискусій та доповідей. Тому навчальний матеріал має високу комунікативну, лінгвістичну, соціальну та культурну цінність для студентів, що реалізується в його частотності та уживаності, й інформує студентів про особливості автентичної вербальної та невербальної комунікації, що готує їх до майбутньої професійної, перекладацької діяльності.

Принцип автономності студентів полягає у розвитку вміння самостійно тренувати УПП за допомогою інформаційних технологій, ресурсів для професійних перекладачів та допоміжних програм, що сприяє успішному формуванню ПК та засвоєнню навчального матеріалу. Крім того, важливим для мотивації студентів до самостійної роботи над УПП та активної навчальної діяльності є виконання завдань у парах і групах, в яких студенти беруть на себе відповідальність за оцінювання результатів власних перекладів та перекладів колег, які вони можуть оцінити за розробленою нами діагностичною таблицею само- та взаємооцінювання студентів, що сприяє автономності навчання, прийняттю рішень, позитивного ставлення до критичних зауважень колег та розумінню студентами власних і чужих недоліків, їх корекції і шляхів їх подолання та уникнення. Таким чином, автономність студентів забезпечується роботою в парах та групах по 3-4 особи, які виконують різні ролі відповідно до умов ділової гри, наприкінці якої студенти у загальній дискусії оцінюють власні та чужі результати, переваги й недоліки перекладу, вільно висловлюють думки та критику щодо себе та інших, що окрім вже зазначених переваг принципу автономії навчання сприяє підвищенню здатності саморефлексії, надає впевненості і сприяє прогресу в навчанні.

Проаналізовані принципи взаємопов'язані та мають на меті забезпечити ефективність навчального процесу за запропонованою моделлю навчання УПНТП, засобом реалізації якої є розроблена нами підсистема вправ.

Об'єктом дослідження є процес навчання студентів УПП.

Метою навчання є формування ПК для успішного виконання УПНТП.

Суб'єкти навчання – студенти четвертого курсу мовних спеціальностей за напрямом підготовки «Філологія» 6.020303. Модель навчання УПНТП функціонує у відповідності до кредитно-модульної системи організації навчального процесу та модульно-рейтингового контролю. Згідно з освітньо-професійною програмою «Бакалавр» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», яку ми взяли за основу для навчання УПП, у першому семестрі четвертого курсу навчальна дис-

ципліна «Усний двосторонній переклад», в межах якої розроблено модель навчання та яка вивчається студентами вперше, складає 2 кредити. Для змістовного модуля 1 «Усний послідовний переклад у галузі відновлювальної енергетики» ми виділили 1 кредит, що відповідає 36 аудиторним годинам, 36 годинам для самостійної роботи студентів (СРС) та 1 модульній контрольній роботі. Запропонована модель навчання УПП у галузі відновлювальної енергетики (ГВЕ) представлена далі (табл. 1):

Таблиця 1

Модель навчання усного послідовного перекладу у галузі відновлювальної енергетики

Модуль	Аудиторна робота, (години)	СРС (години)
Навчальна дисципліна "Усний двосторонній переклад"	72 (2 кредити)	108 (72+36)
Змістовий модуль 1 "Усний послідовний переклад у галузі відновлювальної енергетики"	36	36
Інформативно-мотиваційне вступне заняття-дискусія	2	2
Вступне заняття з перекладацького скоропису, перекладацької етики та технічної підготовки	2	2
1. Навчальний модуль "Відновлювальна енергія: енергія вітру"	10	10
2. Навчальний модуль "Відновлювальна енергія: сонячна енергія"	10	10
3. Навчальний модуль "Відновлювальна енергія: біомаса"	10	10
Модульна контрольна робота	2	2

Змістовий модуль 1 «УПП у ГВЕ» складається з шести основних компонентів: інформативно-мотиваційного вступного заняття-дискусії (2 години аудиторної роботи, 2 години СРС), вступного заняття з перекладацького скоропису, перекладацької етики та технічної підготовки (2 години аудиторної роботи, 2 години СРС), трьох навчальних модулів (30 годин аудиторної роботи, 30 годин СРС), які характеризуються циклічністю та однотипністю і модульної контрольної роботи (2 години аудиторної роботи, 2 години СРС). Кожен навчальний модуль складається з 10 вправ та модульної контрольної роботи, яка виконується в межах імітованої навчальної конференції.

Модель навчання УПП складено відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційного рівня "Бакалавр" та навчальної дисципліни «Усний двосторонній переклад» та складається з трьох навчальних модулів, кожен з яких містить 5 циклів. Таким чином, кожен комплекс вправ відповідає за формування у студентів понятійної бази у певній підмові ГВЕ:

- навчальний модуль 1 «Відновлювальна енергія: енергія вітру»;
- навчальний модуль 2 «Відновлювальна енергія: сонячна енергія»;
- навчальний модуль 3 «Відновлювальна енергія: біомаса».

Кожен навчальний модуль поділяється на цикли, послідовність яких сприяє ефективному розвитку вмінь мікрореферування, реферативного перекладу, абзацно-фразового перекладу та УПП, основною метою яких є розвиток та удосконалення ПК (див. табл. 2).

Таблиця 2

**Структура навчального модуля 1
«Відновлювальна енергія: енергія вітру»**

1. Навчальний модуль "Відновлювальна енергія: енергія вітру"		
Домашні завдання на вдосконалення навичок та розвиток вмінь реферативного перекладу	Цикл	Мета
	Цикл 1	на вдосконалення навичок та розвиток вмінь мікрореферування
	Цикл 2	на вдосконалення навичок та розвиток вмінь абзацно-фразового перекладу
	Цикли 3-5	на вдосконалення навичок та розвиток вмінь УПП
	Наскрізне завдання у циклах 1-5	формування лексичних перекладацьких навичок у науковому дискурсі

У табл. 2 представлено структуру комплексу вправ на прикладі навчального модуля 1 «Відновлювальна енергія: енергія вітру», що є складовою змістового модуля 1 «УПП у ГВЕ». В процесі навчання УПП важливим є поступове наростання труднощів та уникнення психологічного дискомфорту студентів, тому ми пропонуємо починати навчання з мікрореферування та абзацно-фразового перекладу статей та продовжувати реферативним перекладом та УПП АВЗ — це обумовлює поступове збільшення обсягу навчальних текстів і дозування тривалості відрізків для перекладу [4].

Важливим для моделі навчального процесу є розподіл АВЗ в межах навчального модуля. Вважаємо за потрібне зазначити, що підготовчий етап навчання триває з 1 по 2 цикл, а з 3 по 5 цикл — власне перекладацький етап з використанням АВЗ. Домашні завдання передбачають виконання реферативного перекладу АВЗ після кожного циклу. Оскільки завдання спрямовані на реферативний переклад з постійним збільшенням тривалості тексту оригіналу, деталізацією його змісту в тексті перекладу та подальшим виходом на рівень УПП, вправи на розвиток вмінь та вдосконалення навичок реферативного перекладу виокремлено в окрему групу вправ. Розподіл АВЗ в межах навчального модуля показано в табл. 3:

Таблиця 3

Розподіл аудіо-візуальних зразків в межах навчального модуля

Використання АВЗ	Цикл					Кількість АВЗ
	1	2	3	4	5	
Аудиторне заняття	-	-	+(2АВЗ)	+(3АВЗ)	+(3АВЗ)	8
СРС (домашнє завдання)	+(1АВЗ)	+(1АВЗ)	+(1АВЗ)	+(1АВЗ)	-	4
Загальна кількість:	1АВЗ	1АВЗ	3АВЗ	4АВЗ	3АВЗ	12

Представлена кількість АВЗ в межах навчального модуля — це мінімальна кількість АВЗ, оскільки з вдосконаленням навичок та розвитком вмінь УПП у студентів швидкість виконання завдань збільшується, тому в навчальному модулі 3-5 вважаємо за потрібне пропонувати додаткові АВЗ як додаткові тренувальні вправи для груп або окремих студентів з високою успішністю формування ПК. АВЗ для СРС рекомендуємо залишити у сталій кількості, а саме: один АВЗ на цикл, оскільки збільшення кількості АВЗ може спричинити низьку концентрацію студентів на формуванні та вдосконаленні лексичних перекладацьких навичок в НД [5].

Навчальність інформативно-мотиваційного заняття-дискусії та вступного заняття з перекладацького скоропису, перекладацької етики та технічної підготовки є обов'язковими для розробленої моделі навчання, оскільки вони переслідують імпліцитну мету. На першому занятті студентам представлено поведінкові моделі перекладачів та студентів, які вчать УПП, на другому — студенти повторюють попередньо вивчену інформацію та вправляються в перекладацькому скорписі. Далі всю отриману інформацію студенти використовують під час навчання за розробленою моделлю, отримують додаткові практичні та теоретичні знання, розвивають вміння та вдосконалюють навички, аби наприкінці змістового модуля брати участь у навчальній конференції, виконуючи УПП перед глядацькою аудиторією.

Окрім відібраних засобів навчання УПП нами було відібрано АВЗ для мотивації студентів до активної участі у навчанні УПП, посилення на які розміщені в блозі студентської групи у соціальній мережі facebook. Використання соціальних мереж зумовлено сучасними можливостями презентації матеріалу для повторення та мотивації, які зацікавили б студентів, ґрунтуючись на використанні популярних Інтернет-ресурсів. Це сприяє використанню студентами Інтернету у вільний час не лише з розважальною метою, а й для навчальних цілей, що удосконалює навчально-пізнавальні вміння майбутніх перекладачів. Тому перед початком навчання УПП в межах інформативно-мотиваційного вступного заняття-дискусії сту-

дентам пропонуються навчальні та документальні відео. Під час перегляду студенти знайомляться з особливостями роботи усних перекладачів, технічними засобами та професійними ситуаціями роботи, з перевагами командної роботи перекладачів.

Вступне заняття з ПС, перекладацької етики та технічної підготовки є передусім продовженням попереднього заняття і передбачає виконання групи вправ для повторення попередньо вивченої інформації про УПП. Матеріал, на якому базуються вправи, має необхідний потенціал для засвоєння відповідних предметних знань, зміст вправ сприяє удосконаленню навичок та розвитку умінь, характерних для ПК, оволодінню і вдосконаленню способів перекладу та ПС, а труднощі наростають поступово, готуючи студентів до ситуацій, що моделюють реальні умови УПП.

Висновки і перспективи. У статті нами розглянуто модель навчання майбутніх перекладачів УПНТП та запропоновано можливість її реалізації у першому семестрі четвертого курсу в межах навчальної дисципліни «Усний двосторонній переклад». У запропонованій моделі враховано особливості організації процесу навчання УПП студентів мовних факультетів освітнього-кваліфікаційного рівня «Бакалавр», що відображено у її систематичності, міжпредметній координації, автентичності навчальних матеріалів, автономності студентів та взаємозв'язку структурних одиниць. В ході експериментального навчання на основі розробленої моделі доведено ефективність її використання для формування у майбутніх перекладачів ПК з урахуванням їх психологічної готовності до навчання перекладу та за умови використання АВЗ на власне перекладацькому етапі навчання, що буде детально описано у наступних публікаціях.

Перспективою подальших наукових досліджень у цьому напрямку може бути розробка методики навчання майбутніх перекладачів УПП протягом п'ятого року навчання у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. редактор українського видання доктор пед.наук., професор С.Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Зайцева І.В. Модель навчання майбутніх філологів ведення англomовної дискусії на основі проблемних ситуацій / І. В. Зайцева, М. Л. Писанко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2015. № 3. – С. 72-79.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. Ніколаєвої С. Ю. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Kauz U. Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens / Kauz U. – Iudicium Verlag, 2002 – 632.
5. Snell-Hornby M. Handbuch Translation / Snell-Hornby M., Schmitt P. A., Hönig H. G., Kussmaul P.; 2., verbesserte Aufl. Tübingen : Stauffenburg-Verl., 1999. – 434 S.
6. Volodko A. Translation competence development as a learning objective / A. Volodko // The advanced science journal. – Torrance, CA, United States: Scireps Corporation, 2014. – Volume 2014. – Issue 5. – 110 p.

REFERENCES

1. Zahal'noievropejs'ki Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia / Nauk. redaktor ukrains'koho vydannia doktor ped.nauk., profesor S.Yu. Nikolaieva. – K. : Lenvit, 2003. – 273 s.
2. Zajtseva I.V. Model' navchannia majbutnykh filolohiv vedennia anhlomovnoi dyskusii na osnovi problemnykh sytuatsij / I. V. Zajtseva, M. L. Pysanko // Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriiia : Pedahohika. – 2015. № 3. – s. 72-79.
3. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kul'tur: teoriia i praktyka: pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh universytetiv / Bihych O. B., Borysko N. F., Borets'ka H. E. ta in./ za zahal'n. red. Nikolaievoi S. Yu. – K. : Lenvit, 2013. – 590 s.
4. Kauz U. Handbuch Didaktik des bbersetzens und Dolmetschens / Kauz U. – Iudicium Verlag, 2002 – 632.
5. Snell-Hornby M. Handbuch Translation / Snell-Hornby M., Schmitt P. A., Hünig H. G., Kussmaul P.; 2., verbesserte Aufl. Tübingen : Stauffenburg-Verl., 1999. – 434 S.
6. Volodko A. Translation competence development as a learning objective / A. Volodko // The advanced science journal. – Torrance, CA, United States: Scireps Corporation, 2014. – Volume 2014. – Issue 5. – 110 p.

Отримано 22.06.2016

